

Бярозка

№ 7/2014(1034)

bjarozka@mail.ru
vk.com/club 34570145

Вось яна якая — наша Радзіма!

Рамонкі

(Трыялет)

На лузе рамонкі цвітуць,
Смяюцца, пакуль не сарвуць.
Пакуль не паставяць у вазу,
На лузе рамонкі цвітуць.

Не стаўце рамонaчкі ў вазу —
Завянуць, панікнуць адразу.
На лузе рамонкі цвітуць,
Смяюцца, пакуль не сарвуць.

Дар'я САЛАНІНКА,
9 клас, Ждановіцкая СШ, Мінскі раён

Васількі

У жыце блакітныя вочкі?
Ды гэта ж мае васілёчкі!
Штогод яны тут расцвітаюць,
Мяне ясным ранкам вітаюць.
Іх дожджыкам тут палівае,
Калоссе ад ветру хавае.
Іх вочкі блакітныя ў жыце...
Не рвіце вы іх, беражыце!

Руслан МАЛЧАНКОЎ,
11 клас, Вялічкавіцкая СШ,
Салігорскі раён

Лета

Лета з сунічнай палянай,
З небам блакітным, з вясёлкай,
З кветкай у лузе духмянай,
З песняй малінаўкі звонкай...

Хутка ты, лета, мінаеш,
Восені шлях саступаеш,
Каб нас паклікаў на ўрок
Звонкі вясёлы званок.

Кацярына МЯЗЬКО,
8 клас, Вялічкавіцкая СШ,
Салігорскі раён

У лесе

Я вельмі люблю лес. Там шмат дрэў, хмызнякоў і розных раслін. А яшчэ мне вельмі падабаецца духмянае лясное паветра.

У лесе шмат дрэў. Ледзь хістаючыся, рыпяць высокія сосны. Ціха шапацяць лістотай бярозы. Елачкі заўсёды прыбраныя ў свае зялёныя сукенкі.

А вось і прыгажун дуб! Ствол у яго таўшчэзны, у тры абхваты. Сам — высокі. Лісты — нібыта выразаны кімсьці. А вось і дзеткі дуба — жалуды на галінках. А пад дубам, відаць, дзік пабываў, бо мох разрыты. Любяць дзікі жалудамі паласавацца.

А ягады ў лесе такія духмяныя! Як прыемна збіраць іх у рот! А якое задавальненне шукаць грыбы. Яны быццам гуляюць са мной у хованкі: то ў мох, то пад лісце, то пад елачку схаваюцца. Птушкі спяваюць на розныя галасы. Дзенідзе стукае дзяцел.

Побач з хмызняком штосьці заварушылася. Вожык!

Пачуўшы мае крокі, калючы камячок стаіўся, а я адышоў убок і пачаў ціха назіраць за ім. Хутка вожык супакоіўся і няспешна пабег па сваіх справах.

Платон САЕВІЧ,
3 клас,
гімназія № 29, Мінск

Гэта мая Радзіма, мой непаўторны край

Аднойчы летнім ранкам мы з татам адправіліся ў лес па ягады. Спачатку ішлі праз луг, потым уздоўж рэчкі. Ранішняе сонца ярка асвятляла ўсё наваколле. Я нават прыпынілася: якая прыгажосць! Зялёны лужок, блакітная стужка ракі нясе павольна свае хвалі. Па берагах, як вартаўнікі спакою і парадку, выстраіліся вербы. Час ад часу блісне срэбрам рыбка і зноў схаваецца ў глыбіні ракі.

Лес сустрэў нас веліччу дубоў, беластволымі прыгажунямі-бярозкамі, а на прыгорку раскінула голле дзікая яблынька. Перад уваходам у лес прырода гасцінна раскінула перад намі травяністы дыван, упрыгожаны рознакаляровымі кветкамі: рамонкамі, званочкамі, канюшынай, люцікамі.

Калі ласка, заходзьце!

Вось яна якая — наша Радзіма!

Паліна ЮРЧАНКА,
5 клас, СШ № 10, Барысаў

● **Погляд**

Аб сапраўдных скарбах

Новыя магчымасці і новыя абавязкі чалавека

Гісторыя чалавецтва не стаіць на месцы. І вось на двары ўжо XXI стагоддзе.

XXI стагоддзе — гэта прагрэсіўны час развіцця інфармацыйнага грамадства. Навука і тэхналогіі развіваюцца: з'яўляюцца больш мадэрнізаваныя камп'ютары, тэлефоны і іншыя сучасныя гаджэты, больш актыўна развіваецца стварэнне рабатызаваных сістэм, таксама ствараюць і саміх робатаў, якія неўзабаве змогуць размаўляць, а ў будучым, магчыма, і думаць, як людзі. Прагрэсіўнае чалавецтва асвойвае новыя сферы дзейнасці, але гэта значыць, што ў чалавека з'яўляюцца новыя абавязкі і праблемы.

З імклівым развіццём розных тэхналогій узнікаюць наступныя праблемы: забруджванне навакольнага асяроддзя, перанасяленне гарадоў. Таксама чалавеку патрэбны новыя пасяўныя плошчы, а каб іх атрымаць з'яўляецца неабходнасць высечкі лясоў, а гэта значыць, што адбываецца знішчэнне асяроддзя пражывання шматлікіх жывёл. Гэтыя праблемы катастрафічна ўплываюць на жыццё сучаснага чалавека. Узнікаюць новыя абавязкі і задачы, напрыклад: захаванне відаў жывёл, якія стаяць на мяжы вымірання або катастрафічнага скарачэння колькасці; паменшыць забруджванне навакольнага асяроддзя; знайсці замену вычарпальным рэсурсам, колькасць якіх таксама памяншаецца.

Перад сучасным чалавекам стаіць шмат праблем, але ёсць мноства магчымасцей іх вырашэння. Якімі могуць быць гэтыя рашэнні? Як хутка яны з'явяцца? У многіх краінах пераходзяць на біяпаліва, якое забруджвае навакольнае асяроддзе значна менш, чым звычайнае, рэдкіх альбо знікаючых жывёл вырошчваюць у запаведніках, а затым выпускаюць у дзікую прыроду, такім чынам падвышаючы колькасць іх асобін.

Адна з праблем — гэта ядзерная зброя. Дамову аб невыкарыстанні ядзернай зброі падпісалі больш як 170 краін. Але ёсць краіны, якія адмовіліся падпісаць

гэтую дамову або падпісалі, а затым выйшлі, — Іран, КНДР, Ізраіль, Індыя, Пакістан, ПАР. Чалавек — істота непрадказальная, а значыць, ад кожнага з нас можна чакаць чаго заўгодна. Атрымліваецца, што перад сучасным чалавек стаіць яшчэ адна праблема, якую можна вырашыць толькі адным спосабам — згода паміж усімі краінамі. Аднак няма гарантыі, што з часам якая-небудзь з краін таксама не адзаве свой подпіс.

З развіццём хімічнай прамысловасці распрацоўваюць новыя лекавыя прэпараты, але разам з тым з'яўляюцца і больш небяспечныя, наркатычныя рэчывы. Я лічу, што адзін з абавязкаў чалавека — абараняць самога сябе ад гэтага «невядомага звера». Якім чынам? Адмовіцца ад ужывання наркотыкаў, весці барацьбу супраць іх. Толькі аб'яднаўшыся людзі змогуць «забіць гэтага звера ў зародку».

На працягу ўсяго існавання чалавецтва не раз задумвалася: карысны прагрэс, ці, наадварот, толькі шкодзіць?

Вядома ж, навука павінна быць выкарыстана на карысць усяму чалавецтву. Але ці можна выкарыстоўваць навуку толькі на карысць, калі людзі так часта робяць памылкі, але не заўсёды вучацца на гэтых памылках. Магчыма, калі-небудзь памылкі сучаснасці будуць выпраўлены і ўжо ніколі не паўторацца зноў.

Я думаю, што не раз яшчэ чалавецтва будзе ўдзячна навуцы.

Вераніка ГАМЗЮКОВА,
11 клас, СШ № 34, Гомель

Каб не забывацца...

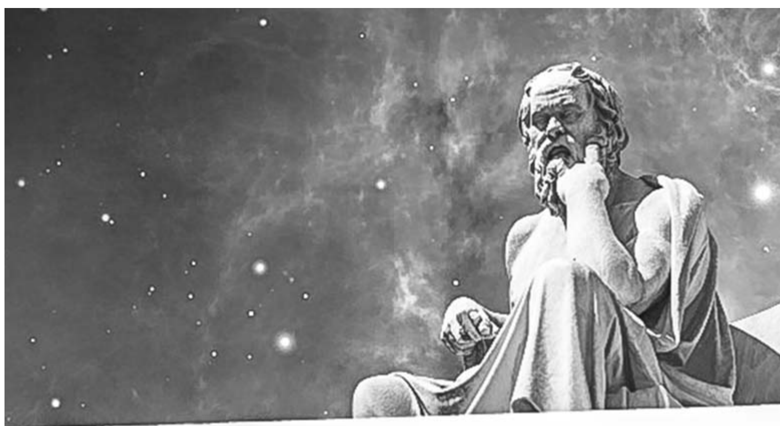
Калісьці жыў на зямлі адзін вельмі магутны народ, які не раз бараніў радзіму ад ворага і крывёю напісаў сваю гісторыю ў кнізе часу. За стагоддзі існавання гэтыя людзі пабудавалі прыгожыя гарады, склалі безліч цудоўных вершаў і песень, нарадзілі шмат сапраўдых геніяў.

Але з цягам часу народ гэты паспакайнеў, пацішэў. Шэры пыл забыцця непрыкметна лёг на плечы кожнага чалавека. «Планета Зямля — наш агульны дом!» — сказаў нехта, і людзі перасталі ганарыцца сваёй вялікай спадчынай. Яны змянілі яе на новыя дасягненні, імкненні і мары. Вялікі народ забыўся пра свае карані.

У той час адзін юнак вырашыў пабудаваць сабе новую хату. Але ў яго не было грошай. У задуменні пайшоў ён па ваколіцах. Наблізіўшыся да старажытнай крэпасці, якая без нагляду ўжо амальператварылася ў груду камянёў, ён усклікнуў: «Вось дзе можна ўзяць матэрыял для будоўлі! Усё роўна гэтыя руіны нікому не патрэбныя!»

«Нікому не патрэбныя, не патрэбныя, не патрэбныя...» — вецер разнёс яго словы над старажытнымі сценамі. «Нікому не патрэбныя!» — адазвалася сотня галасоў. Юнак скамянеў ад страху. Тым часам вакол яго пачалі прачынацца цені мінулага. Адважныя ваяры, працавітыя хлебаробы, умелыя рамеснікі

запоўнілі старое замчышча. Іх постаці, нібы сатканыя з туману, прасвечваліся ў промнях вечаровага сонца.

Нячутна, быццам плывучы ў паветры, падышоў да хлопца стары гусляр. Валасы яго былі зусім белыя, а па твары раскінулася густая сетка маршчын. «Мы — тваё мінулае! — прамовіў ён, заглядаючы ў вочы юнака. — Паглядзі навокал — няўжо гэты славуты народ можна выкрэсліць з памяці чалавецтва? З тваёй уласнай памяці? Не для таго мы змагаліся за сваю будучыню, каб аднойчы нашчадак зруйнаваў сцены замка, у падмурку якога — пот і кроў людзей тутэйшых! Не для таго мы паміралі ад рук ворага, каб наша любая Радзіма засталася без сваёй славутай гісторыі! Мы — твой пачатак. Як рака без крыніцы не можа несці свае моцныя воды наперад, так і чалавек не пабудуе новае жыццё, забыўшыся пра сваіх продкаў!»

Гусляр гаварыў гучна, словы яго луналі ў паветры, запаўняючы цішыню вечара. Нібы вострае лязо, кожнае слова адзывалася ў сэрцы юнака, пакідаючы на ім след. «Гэта — мой боль, гэта мой скарб! — зразумеў хлопец. — Нельга яго згубіць яшчэ раз!»

Цені мінулага павольна знікалі ў прыцемках. Хутка юнак застаўся адзін паміж старажытных сцен. Ён стаяў пад зорным небам і адчуваў у сабе моц былых пакаленняў, якія заўсёды з намі на нашай роднай зямлі. У тую ноч на руінах мінулага ў душы юнака прачнуўся новы музыка. Ён зайграў на гуслях песню свайго краю. Зайграў голасна, з гонарам, захапленнем. І панёс яе свайму народу, каб ніколі больш не забывацца пра яе.

Анастасія ХУРСЕВІЧ,
студэнтка Інстытута журналістыкі БДУ

● **Конкурс**

Казкі школьнага ранца

Умовы абвешчаны ў вераснёўскім нумары «Бярозкі».
Дасылаць свае казачныя гісторыі можна на паштовы адрас:
220034, Мінск, вул. Захарава, 19, рэдакцыя часопіса «Маладосць»
(з пазнакай «Бярозка»), на электронны —
bjarozka@mail.ru.** альбо **maladost@bk.ru

Незвычайныя прыгоды Ганначкі

Ганначка сядзела за сталом і рабіла ўрокі. Вы спытаецеся, хто такая Ганначка? Гэта добрая, чулая дзяўчынка прыкладных паводзін, якая заўсёды слухаецца маму і ніколі нікога не крыўдзіць. Яна марыць аб прынцы на серабрыстым аднарогу, верыць ва ўсялякіх незвычайных істот: Бабайку, Бабу-Ягу, Фею...

Дзяўчынка адклала ўбок ручку, сшытак, падручнік і задумалася: «А ці існуюць сапраўды незвычайныя істоты? Так хочацца кагосьці з іх убачыць, дакрануцца...»

І тут за спінай Ганначкі пачуўся ціхі, але выразны кашаль. Яна павярнулася і ўбачыла незнаёмца. Гэта быў чалавечак маленькага росту з тварыкам, густа абсыпаным вяснушкамі. На галаве ў яго мелася рознакаляровая панамка, з-пад якой выбіваліся ярка-чырвоныя валасы. Апрануты чалавечак быў даволі незвычайна: жоўты гольфік, зялёны камбінезончык, зашпілены вялізнымі гузікамі, а на нагах — блакітныя тапачкі-мішкі. Усё гэта выглядала так камічна, што Ганначка міжволі засмяялася.

— Нядобра смяяцца з Дамавіка, — прабурчаў незнаёмы.

— Дык вы — Дамавік?! — заміргала дзяўчынка. — Сапраўдны?

Яна моцна заплюшчыла вочы, пакруціла галавой і нават ушчыкнула сябе тры разы.

— Што ты так здзіўляешся? — цяпер ужо засмяяўся Дамавік. — Жыву я тут, у вас за печкай, таму сябры так і клічуць мяне — Запечнік.

— З-з-запечнік? Вельмі прыемна. А я — Ганначка. Жыву тут ужо дзесяць гадоў і ніколі пра вас не чула, — прызналася дзяўчынка.

— Вядома ж, не чула! — цяпер ужо рассмяяўся Запечнік. — Але бачыла вынік маёй працы! Гэта я дапамагаю вам знаходзіць згубленыя прадметы. Гэта я паддаю гарачыні печцы, калі вы награваеце хату ці сушыце яблыкі. Гэта я сачу, каб у доме ўсё было ў парадку, калі нікога няма. А цяпер я прыйшоў, бо ты мяне паклікала.

— Я? — вельмі здзівілася Ганначка. — Калі?

— Толькі што! Ты хацела ўбачыць незвычайную істоту, а я і ёсць незвычайная істота! Што ты хочаш? Усё выканаю!

Ганначка паглядзела ў акно і адказала:

— Мілы Запечнік, адвядзі мяне, калі ласка, у такі лес, у якім шмат суніц. Хачу маму парадаваць.

— Гэта мы лёгка, — паабяцаў Дамавік. — Толькі вядро вялікае захапі!

— Можа, вядзерца? — засумнявалася Ганначка.

— Лепш вядро! Толькі я з табой не пайду, мне ў лес нельга...

І не паспела Ганначка вокам міргнуць, як апынуліся ў лясным гушчары, і ў руцэ ў яе было вялізнае вядро, не менш як на дзесяць літраў.

А суніц вакол было столькі, што ў Ганначкі ад захаплення дух заняло!

Яна ўзялася за працу і даволі хутка вядро было напоўнена да краёў. І што дзіўна, суніц вакол менш не стала, але Ганначцы было ўжо не да ягад. Яна азірнулася вакол і зразумела, што самой ёй адсюль не выбрацца. Ганначка нават не ведала ў які бок ісці, каб патрапіць дамоў...

— Запечнік, Запечнік, — спуджана паклікала дзяўчынка і нават заплакала, — Дамавічок, забяры мяне адсюль!

— Хто тут так крычыць?! Хто мне спаць перашкаджае?! — прагучаў раптам чыйсьці раззлаваны голас, і вялізны цень закрыў Ганначку і ўсё наваколле ад сонечнага святла.

Дзяўчынка так спужалася, што ў яе нават слёзкі адразу ж высахлі...

— Я — Лесавік, адзіны тут гаспадар! — зноўку пачуўся над Ганначкай голас. — А вось цябе завяду ў самую гушчыню лесу і аддам ваўкам на з'ядзенне за тое, што крычыш, што ягады мае без дазволу збіраеш! Хто табе гэтае чароўнае месца паказаў?!

— За-за-запечнік! — дрыжачым голасам прагаварыла Ганначка.

— Дык ты сябруеш з Запечнікам? — адразу ж палагоднеў Лесавік. — Сябры Запечніка — мае сябры. Вось табе шышачка!

— Што ж мне з ёю рабіць? — здзівілася дзяўчынка.

— Кідай на зямлю! Яна пакоціцца і цябе з лесу выведзе!

Ганначка так і зрабіла. А потым пайшла ўслед за шышачкай, і тая давяла яе да вёскі.

І вельмі здзівілася маці, калі Ганначка паказала ёй вядро суніц. Але пра тое, хто дапамог ёй набраць столькі ягад, Ганначка маці не стала расказваць. Усё роўна не паверыць...

Юлія АДАМОВІЧ,
10 клас, гімназія № 1, Чэрвень

Як алоўкі з гумкамі пamірыліся

На адной казачнай планеце была краіна «Алоўкаў» і краіна «Гумак». Алоўкі і гумкі ўвесь час сапернічалі і варагавалі, бо алоўкі жадалі ўсё наўкол размаляваць, а гумкі, наадварот, сцерці ўсё тое, што малявалі алоўкі...

Алоўкі стараліся, як маглі, і размалёўвалі ўсё, што толькі магчыма: на паперы, на плоце, на сценах будынкаў, нават на асфальце. Але атрымлівалася суцэльная блытаніна, бо кожны аловак маляваў сваё, незважаючы на астатніх. Галоўнае — размаляваць, як мага больш, а тое, што на іх малюнках нічога нельга было зразумець — справа дзясятая...

Але гумкі не жадалі саступаць і выціралі ўсё, што малявалі алоўкі. І чым больш шчыравалі алоўкі, тым больш працы было ў гумак.

І алоўкі, і гумкі стаміліся ад гэтай бесперапыннай вайны, але не ведалі, як яе спыніць.

Аднойчы здарылася так, што адзін аловак і адна гумка трапілі да Хлопчыка, які вельмі любіў маляваць. І заўсёды ён маляваў прыгожыя і добрыя малюнкі, якія ўсім вельмі падабаліся. Гэтым Хлопчык прымірыў дзве варожыя краіны. І алоўкі зразумелі, што галоўнае ў малюнках не іх колькасць, а якасць. А яшчэ тое, што гумкі ім не саперніцы, а наадварот, могуць дапамагчы, каб малюнак атрымаўся прыгожым і добрым. Гумкі таксама зразумелі, што не трэба сціраць ўсё без разбору, бо так можна сцерці і вельмі добрыя малюнкі. Сціраць трэба толькі лішняе...

Пасля гэтага алоўкі вельмі моцна пасябравалі з гумкамі і заўсёды стараліся працаваць з імі разам. А ўсё дзякуючы Хлопчыку, які вельмі любіў маляваць.

Вера ГУТАР,
11 клас, ліцэй, Івацэвічы

Як Міколка перавыхаваўся

Жыў быў хлопчык. Звалі яго Міколка. Хлопчык як хлопчык, але была ў яго адна не вельмі добрая звычка...

Збярэцца, бывала, Міколка з сябрамі ў лес па грыбы. Ходзіць, баравікі ды падасінавікі ў кошык кладзе, а мухаморы і іншыя неядомыя грыбы нагамі падфутбольвае. І спрытна так гэта робіць, ні ў чым Раналду не саступае. А бывае, адпачываюць дзеці на лузе, дык Міколка пабяжыць, нарве кветак столькі, што і носу з-за іх не відаць, а потым, пакуль дадому дойдзе, усе павыкідвае.

І так заўсёды: то галінку зламае, то ножыкам кару з дрэва здзярэ. І ведае, што нельга так рабіць, але ўсё роўна робіць...

Але здарылася з ім аднойчы дзіўная гісторыя...

Пайшлі дзеці неяк летам усім класам у паход. Дзень выдаўся цёплым, сонечным. Набегаліся, нагуляліся, у абед падсілкаваліся і вырашылі крыху адпачыць. Прылёг і Міколка... але не ляжыцца яму! Убачыў на палянцы непадалёк мухаморы і вырашыў імі ў футбол пагуляць.

Але не паспеў да палянкі дабегчы, як сам ператварыўся ў мухамор!

Стаіць Міколка-мухамор сярод паляны, такі прыгожы, высокі... здалёк яго відаць! І тут на палянцы з'явіўся ягоны сябар Андрэйка, з якім Міколка часта любіў мухаморамі ў футбол гуляць. Убачыў Андрэйка мухамор, узрадаваўся і занёс нагу для ўдару.

— Не трэба, я ж хоць і не прыдатны для ежы, але ж для лясных звяроў карысны! — хацеў крыкнуць Міколка-мухамор.

Ды забыўся, што не Міколка ён, паспеў толькі капялюшык свой плямісты на самыя вочкі нацягнуць і падрыхтавацца да ўдару.

Але нічога не адбылося. Вызірнуў Міколка з-пад капялюшыка, а ён ужо не грыб, а рамонак на полі. Прыгожы такі, сярод іншых кветак расце, сонцу радуецца і сам падобны да маленькага сонейка.

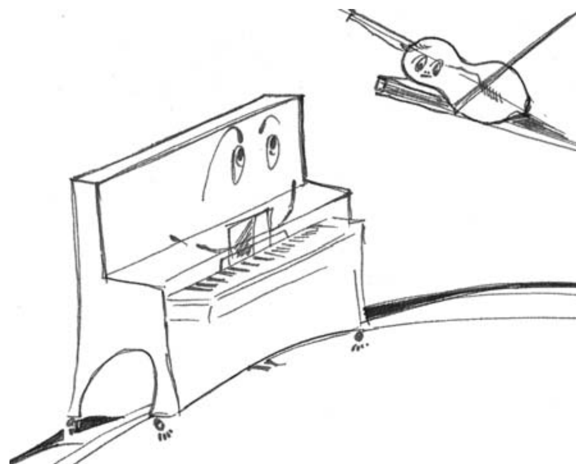
І тут, адкуль не вазьміся, зноў Андрэйка. Ідзе па полі, цэлае бярэмя кветак у руках, а яму ўсё мала. Убачыў Міколку-рамонка, пацягнуўся, каб і яго сарваць.

— Навошта? У цябе і так вялікі букет, — хацеў крыкнуць Міколка, але ў яго зноўку нічога не атрымалася. Толькі паспеў заплюшчыць свае пялёсткі-вочкі ад жаху і прачнуўся.

З таго часу Міколка ніякіх свавольстваў ні сабе, ні сябру свайму Андрэйку не дазваляе. Бо зразумеў, што нездарма кажуць: прырода — наш агульны дом, які трэба берагчы!

Андрэй ШЧАРБІЦКІ,
8 клас, Слабацкая БШ, Міёрскі раён

Піяніна і скрыпка

Жылі-былі ў адной музычнай краме Піяніна і Скрыпка. І так здарылася, што купілі іх разам... і патрапілі яны ў дом да хлопчыка Дзям'янкі.

Піяніна, бліскучае ды ганарлівае, раптам убачыла побач з сабой Скрыпку, якая кожную раніцу рабіла зарадку: то падцягне струны, то адпусціць, то смычком паспрабуе — як гучыць. Надакучыла ўсё гэта слухаць і Піяніна пачало смяяцца са Скрыпкі:

— Паслухай, Скрыпка. У мяне ад твайго скрыпу клавішы асядаюць, ноты губляюцца. Ды і не ўмееш ты як след спяваць!

Пакрыўдзілася Скрыпка, заплакала горка і схавалася ў свой камбінезон-футляр. Сумна ёй стала і вельмі крыўдна, што Піяніна не хоча сябраваць, а толькі ганарліва стаіць і глядзіць на ўсё вакол. Некалькі разоў спрабавала Скрыпачка завесці размову з ім, але без усялякага выніку...

Аднойчы прыйшоў Дзям'янка са школы са сваім сябрам Міронам і пачалі яны гутарыць, што хутка свята і ім патрэбна выступіць разам на канцэрце. Узяў Дзям'янка ў рукі Скрыпачку, але яна не заспявала, як раней, а заплакала. Здзівіўся хлопчык. Павёў смычком другі раз, мелодыя стала трохі весялейшай, але ўсё роўна атрымлівалася не так, як ён спадзяваўся. Сеў за Піяніна Мірон, але і тут зусім не разабраць, што атрымліваецца. Фанабэрыцца Піяніна, не хоча іграць па нотах, не хоча прыгожа гучаць. Паглядзелі хлопчыкі на музычныя інструменты і сказалі:

— Як вам не сорамна паводзіць сябе так! Ці ж вы не сябры? Давайце добра сыграем на канцэрце і парадуем прысутных!

Перазірнуліся Скрыпка і Піяніна ды загучалі так, як трэба. А назаўтра быў канцэрт. І тут адбыўся цуд: музыка гучала так прыгожа, як журчыць ручаёк. Воплескі не сціхалі з паўгадзіны.

Скрыпка і Піяніна зразумелі, што разам можна і горы перавярнуць. З таго часу яны сталі лепшымі сябрамі, а іх музыка радавала слухачоў.

Алёна БУРАЯ,
4 клас, СШ № 109, Мінск

Дзіма і геаграфія

Жыў-быў хлопчык Дзіма. Быў ён разумным, але геаграфія яму чамусьці не падабалася. Таму ён яе не вучыў, за што атрымліваў шмат дрэнных адзнак. Надакучыла гэта падручніку па геаграфіі і вырашыў ён адправіць Дзіму ў падарожжа па ўсім свеце.

Спачатку Дзіма патрапіў у Кітай, дзе сустрэў сапраўдную панду. Дзіма быў здзіўлены чорна-белым мядзведзем, а той расказаў хлопчыку, што Кітай — самая старажытная цывілізацыя свету. Пражываюць у Кітаі людзі 56 нацыянальнасцей. Галоўная славутасць краіны — Вялікая кітайская сцяна — найбуйнейшае абарончае збудаванне ў свеце. А яшчэ Дзіма даведаўся, што менавіта з Кітая да нас прыйшлі папера, шоўк, фарфор, гарбата, порах і многае іншае...

Потым ён перанёсся ў Японію, на свяшчэнную гару Фудзіяма. Малпачкі, што жылі непадалёк ад гэтай гары, паведамілі, што Японія — астраўная дзяржава, яна займае чатыры вялікія астравы (Хакайда, Хансю, Кюсю і Сікоку) і каля 900 больш дробных. Пра старажытную гісторыю Японіі сведчаць маляўнічыя замкі эпохі сёгунаў. Адным з самых прыгожых лічыцца замак у горадзе Акаяма.

У многіх замежных краінах пабываў Дзіма, але самай прыгожай была і засталася для яго родная краіна — Беларусь. Тут ён сустрэў бусла, які пасадзіў яго сабе на спіну і з радасцю паказаў краіну з вышыні птушынага палёту. І Дзіма зразумеў, што Беларусь славіцца багаццем лясоў, крышталем чыстых рэк і азёр, сонечнымі, напоўненымі свежым водарам палямі і лугамі. Азёры і забалочаныя раёны з'яўляюцца месцам пражывання многіх відаў птушак. Бусел расказаў хлопчыку пра хараство беларускай прыроды, гонар і годнасць беларускага народа.

І зразумеў Дзіма, што геаграфія — вельмі цікавая і патрэбная навука, і яе трэба любіць. З гэтага часу ён заўсёды старанна рыхтаваўся да кожнага ўрока геаграфіі, і ніколі ўжо не было ў яго па гэтым прадмеце дрэнных адзнак.

Кірыл САВІК,
10 клас, ліцэй, Івацэвічы

Лепшыя сябры

Жыў ў горадзе адзін здаровы і працавіты, а таму шчаслівы Чалавек. Але аднойчы Чалавек захварэў, і лекары сказалі яму, што, толькі пасяліўшыся ў лесе, ён зможа паправіцца.

Хворы згадзіўся і паехаў далёка ў лес. Жыў ён у лесе адзін і сам сабе гатаваў ежу. Хадзіў на паляванне, збіраў грыбы, ягады і арэхі. Сталага жытла ў

лесе Чалавек не меў, спаў пад дрэвамі. Са скур зрабіў сабе клунак і насіў яго, перакінуўшы цераз плячо.

Да Чалавека зноў вярнуўся здаровы колер твару, добры апетыт, і ў хуткім часе ён канчаткова паправіўся.

І вось аднаго разу, калі Чалавек ужо два дні не мог нічога ўпаляваць, ён убачыў у паляўнічай яме параненага Аленя. Узрадаваўшыся, Чалавек хацеў забіць яго, але раптам яму стала шкада Аленя. Чалавек доўга мучыўся, але змог выцягнуць жывёлу з пасткі. Хутка ён залячыў Аленю раны.

Алень вельмі прывязаўся да Чалавека, і Чалавек таксама палюбіў Аленя. З таго часу яны заўсёды былі разам. Але абодва ведалі, што хутка яны павінны развітацца, бо Чалавек планаваў зноў вярнуцца ў горад.

І вось аднойчы Чалавек і Алень разам ішлі па лесе. Алень скубаў траву, а Чалавек тым часам збіраў ягады і грыбы. Раптам з-за кустоў выбег вялізны і злосны воўк. Ён скокнуў да Чалавека і хацеў разарваць яго, але Алень смела кінуўся на драпежніка і сваімі вялікімі рагамі адкінуў яго ўбок. А пакуль воўк падрыхтаваўся да новага нападу, Чалавек паспеў зняць з пляча стрэльбу і забіць яго.

Так Чалавек і Алень дапамаглі адно аднаму і сталі лепшымі сябрамі. Чалавек, падумаўшы, назаўсёды застаўся жыць у лесе, бо яму там болей падабалася, чым у горадзе. Да таго ж ён не хацеў пакідаць у адзіноце свайго вернага сябра.

Вольга ЯСЬКОВА,
11 клас, ліцэй, Івацэвічы

Як Гарэза ў «Зубронку» была

Гісторыя праўдзівая

Пачатак верасня 2002 года, Гарэза прыехала дадому на ровары, бо там, дзе яна жыла, зручней было ўсюды не хадзіць, а ездзіць. У школу — на ровары, да бабулі — толькі на ровары, у краму — на ровары, у бібліятэку, касцёл, а ён быў у бліжэйшай вёсцы за 3 км, — таксама на ровары, да лепшай сяброўкі і з лепшай сяброўкай амаль усюды на ровары.

Дык вось у той восеньскі, але яшчэ па-летняму цёплы вечар яна вярнулася з касцёла дадому ў добрым настроі, хіба што па дарозе быў прыгожы заход сонца. Гарэза нават не здагадвалася, што маці вярнулася з працы з навіной канкрэтна для яе. Якой?

— Праз колькі дзён ты паедзеш у дзіцячы лагер «Зубронак». Ты хочаш паехаць? «Зубронак» — гэта лепшы лагер у Беларусі. Што ты думаеш?

Гарэза задумалася, а потым спытала:

— А на колькі дзён?

Гэта ж быў ужо верасень і была школа. І там трэба было вучыцца. Гарэза хоць і была гарэзай, але да вучобы ставілася сур’ёзна.

Амаль 30 дзён! 28 атрымлівалася. З 10 верасня па 8 кастрычніка. «Залатая восень пачнецца, не буду ў грыбы хадзіць, баб’е лета якраз, ехаць ці не? Верасень жа адзін з улюбёных і самых каляровых месяцаў і гэта вялікая ахвяра праводзіць яго ў хваёвым лесе, які заўсёды аднолькавага колеру, няхай і на беразе самага вялікага возера Нарач, толькі які сэнс з возера ўвосень?

Гарэза задумалася, але прага новага перамагла, і яна адказала маці, што згодная.

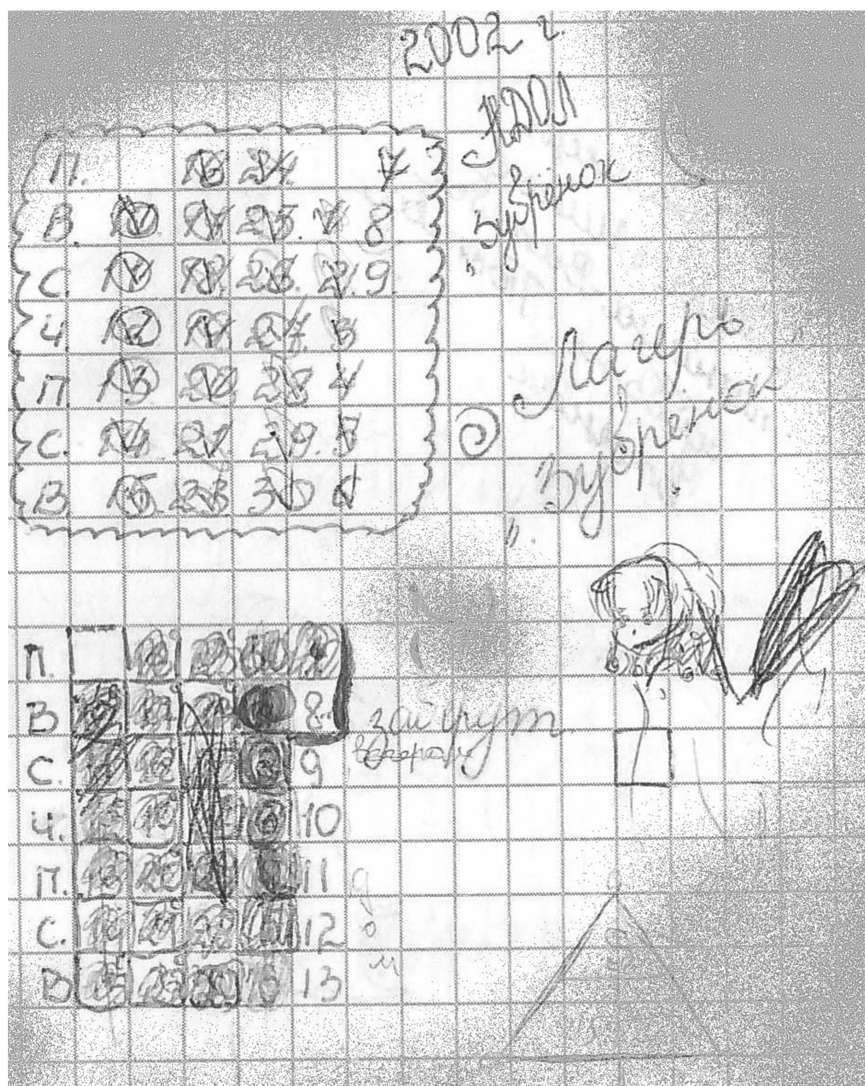
Вельмі хутка сабраліся дакументы і медыцынская праўка, а таксама рэчы ў сумку. Вельмі хутка захварэлася на ангіну ў апошнія дні перад ад’ездам, што без інгаліпту ўжо не абыходзілася. Гарэза хвалявалася, таму і захварэла. Гэта з той пары Гарэзу пачала суправаджаць любімая цётка Ангіна, калі толькі Гарэза была няўпэўнена ў тым, што робіць.

У дажджлівы вераснёўскі дзень за Гарэзаю прыехала машына, гэта быў тата хлопчыка, які таксама ехаў з ёю ў лагер і ахвяраваў сваім вераснем. Гарэза ў суправаджэнні сваёй мамы паехалі разам з імі ў славуты «Зубронак».

Дождж, ангіна і хваляванні дапоўнілі тыя рэчы, якія везла Гарэза з сабою. Яшчэ тады Гарэза зразумела, што ў такія паездкі і прыгоды яна не любіць браць шмат рэчаў, асабліва адзення, толькі самае неабходнае. Каб не пера-

каджала лавіць уражанні. Чаму Гарэзе так здавалася, што лішнія рэчы перашкаджаюць збіраць уражанні, яна не магла тады сказаць, але яна мела рацыю, пра што паказаў ёй у будучыні вопыт чарговых падарожжаў і прыгод, якія яна назбірае пазней і запіша ў свой нататнік. Нататнік. Святая справа! У «Зубронак» яна прыхапіла з сабою гэтую рэч, у якую магла нешта запісваць. Раней такой звычкі не было.

Менавіта з «Зубронка» ў яе з'явілася такая звычка заводзіць нататнікі ў паездкі і падарожжы. Сапраўды, першапачаткі належаць «Зубронку», за што можна і падзякаваць Дзядзьку-Лагеру, бо пасля яго ў Гарэзы столькі нататнікаў напладзілася! З думка-словамі ды з замалёўкамі!..

Вось так выглядала першая старонка нататніка:

Дарагі чытач, можа, ты не паверыш, але Гарэза згадзілася адсканаваць гэтыя старонкі і паказаць табе. Думаю, канешне, ты здзівішся, але на першай было вось што:

Калі ты ўважліва прыгледзеўся, то ўбачыў, што гэта тыя 28 дзён старанна закрэсленыя спачатку алоўкам, а потым яшчэ і ручкаю. Што за сістэма? Чаму гэтыя дні перакрэсленыя?...

Пра гэта ты даведаешся ў адным з наступных нумароў «Бярозкі». Жадаю дачакацца!

Аксана ***ЮЧКАВІЧ***

● **Літаратурныя старонкі**

Кацярына ШЧАСНАЯ

Кароль і туз

Соня глядзела на двор праз кавалачак зялёнага шкельца. Бачыла зялёнае неба, зялёны плот і без таго зялёны калодзеж, зеленаватых куранят і цёмна-зялёную курыцу, ярка-зялёнага Бельчыка на даху зялёнай будкі, зялёны агарод і зялёныя памідоры. Гэтай нечаканай знаходцы на дарозе каля дома яна вельмі ўзрадавалася. Гэта ж можна загадаць жаданне і зрабіць сакрэцік! Дзяўчынка выкапала ямку каля вялізнай ліпы і паклала туды запіску з жаданнем, фанцік ад любімай цукеркі і прыціснула гэта шкельцам. З вялікай надзеяй, што сакрэцік хутка пачне дзейнічаць, агледзела месца і пабегла да сваіх лялек, што чакалі, калі іх будуць мыць у нагрэтай на сонцы вадзе. Жаданне Соні было наступнае: «Каб бацькі ніколі не сварыліся». Вось і сёння раніца пачалася з высвятлення адносін, хаця, здавалася, прычын не было. Асабліва складана стала цяпер, улетку, калі ў абодвух былі адпачынкі, і, адпаведна, шмат вольнага часу, які разам не надта і хацелі праводзіць. Соня ад гэтага толькі пакутавала. Ёй хацелася пайсці з маці ў краму ці папрасіць бацьку прыклеіць лялцы руку, але кожны з іх мог пакрыўдзіцца, бо яна нібыта «падтрымлівае» адзін з «бакоў».

Яна б, пэўна, сумавала і сёння, але суседскія дзяўчаты паклікалі да сябе.

«Глядзіце, што ў мяне ёсць!» — Светка паказала калоду карт з прыгожымі

казачнымі малюнкамі. На дзявятцы чырваў сабака лавіў вавёрку, на бубновым тузе плыў кудысьці прыгожы карабель. Прыгожыя вусатыя хлопцы-«вальты», фігурныя дзяўчаты-дамы. Каралі былі сапраўднымі каралямі — у каронах, са скіпетрамі, у шыкоўных шубах.

— Я буду вам варажыць, раскажу ўсю праўду, — Света напусціла на сябе таямнічы выгляд.

— Мне паваражы! — запішчала Соня.

— Добра, — Света пачала тасаваць калоду. Аліна і Паліна сталі на лаўку, каб лепш бачыць, як ідзе гэты магічны працэс.

— От удумалі вы тут гэтай малой варажыць! Света, ты ж дарослая дзеўка! — абурылася яе маці, якая выйшла на падворак.

— Мама, мы трошкі! — Света далей тасавала калоду.

Сапраўды, у Соні з дзяўчатамі была вялікая розніца, ёй толькі сем, Свеце споўнілася 11, а Аліне і Паліне — па дзесяць гадоў. Сяброўкі былі вышэйшымі за Соню на цэлую галаву. Але дзяцей, хто пастаянна жыў у гэтай вёсцы, было няшмат, і таму яны трымаліся разам.

Першай картай выйшла 10 «трэф».

— О, цудоўна! У цябе будзе нейкі падарунак.

«Хм, — падумала Соня, — можа, мама з татам возьмуць мяне ў горад і купяць ляльку з доўгімі валасамі, у якой ёсць расчоска, пшыкалка і маленькі сабачка?»

Наступнай картай выйшаў кароль чырваў.

— О-о-о! — зарагаталі дзяўчаты. — У цябе ўлюбіцца нейкі пацан!

Соня пачырванела. Ёй стала вельмі непрыемна і сорамна, хаця было цікава, каб у яе хто-небудзь закахаўся.

Наступнай картай быў перавернуты туз пік.

— Ого, у цябе нейкая бяда здарыцца. Можа, ты нават захварэеш.

— Вы дурныя! Не жадаю больш з вамі гуляць, — загаласіла Соня немым голасам і скінула карты з лаўкі.

— Соня, Соня, не плач! Гэта ўсё няпраўда! — абняла яе Паліна.

Соня адпіхнула сяброўку і ўжо хацела бегчы да сябе, але ўвагу дзяўчат прыцягнулі людзі, што ішлі па вуліцы, відаць, з аўтобуснага прыпынку. Гэта была сям'я: маладыя жанчына і мужчына, хлопчык гадоў дзесяці з вялікім дарожным кошыкам і яшчэ адно дзіця, якое знаходзілася ў калясцы. Бацька каціў каляску, другой рукой трымаў жонку за руку, а за другую руку жанчыны трымаўся хлопчык. Яны былі падобныя да ідэальнай сям'і, якую часта малююць на вокладках кніжак.

Калі сям'я праходзіла міма, дзяўчаты гучна сказалі «здрасце» і пачулі «здрасце» ў адказ.

З'яўленне «новенькіх» дапамагло забыцца на канфлікт. Сяброўкі хутка павыносілі лялек і ўжо прыбіралі іх «на дыскатэку». І тут убачылі, што да іх вяртаецца той самы хлопчык, з «прыезджых». Ён штурхаў летнюю каляску, у якой сядзеў яго маленькі брацік.

— Кароль, кароль ідзе, — цішком засмяяліся дзяўчаты.

— Адкуль вы ведаеце маё прозвішча? — здзівіўся госць. — Я Вова Кароль. Палова вёскі майго бацькі — Каралі. Сюды мы прыехалі да мамінай бабулі. А гэта мой брат Стасік, ён яшчэ не гаворыць, але гуляцца любіць.

Малы, пачуўшы сваё імя, заўсміхаўся шчарбатым ротам.

— А ў што гэта вы гуляецеся?

— У дыскатэку, — Аліна з Палінай ледзь на плот не лезлі, выстаўляючы свае доўгія ногі.

Вова з хлапечай ганарлівасцю агледзеў дзяўчат, потым распранутых лялек, і, заўважыўшы раскіданыя пад лаўкай карты, абрадаваўся:

— Вось гульня дык гульня будзе! Давайце гуляць у «фанты». Па чарзе будзем цягнуць карты, каму выпадзе, напрыклад, туз пік, той абязаны выканаць заданне. А Стасік будзе сачыць за справядлівасцю.

Кампанія паглядзела на гэтага «арбітра» з рэдкім чубчыкам і гучна зарагатала.

Света зноў пачала тасаваць карты. Соні выпала 10 трэф, Вове — кароль чырваў, а Паліне — злашчасны туз.

— Усё, усё, папалася. Так, тваё заданне будзе... — Вова агледзеў тэрыторыю. — Дабегчы да таго вунь дуба, — паказаў ён на скрыжаванне, — і зазірнуць у яго дупло.

— Нееее! — заверашчала Паліна.

— Ты што, дурань, не ведаеш? Гэта Чортаў дуб! — закрычала Света. — Усе ведаюць, нам мамы расказвалі, што тут па начах збіраюцца чэрці і ладзяць свае ігрышчы.

— Паглядзі, які ён страшны... — залапатала Соня.

А дуб і сапраўды падаваўся страшным. Калі вакол усё зелянела, ён стаяў ужо колькі гадоў чорны-чорны, быццам апалены, без адзінага лісціка. Камель яго быў даволі моцны, уверх тырчалі тоўстыя вострыя галіны. Дуб быў падобны да рагатага чорта, які стаіць і пільнуе гэтае скрыжаванне, а вялізнае дупло нагадвала ненажэрную пашчу.

— Ого! — Вову гэта захапіла. — Дык пойдзем хутчэй паглядзім на чорта!

Ён падхапіў на рукі Паліну з лаўкі. Тая проста растаяла і была ўжо гатовая ісці хоць у балота. Астатнія дзяўчаты таксама сабраліся.

— А як жа Стасік? — закрычала ўслед Соня.

— За ім застаецца функцыя назіральніка! — аджартаваўся Вова.

Соня таксама пабегла за гэтай небяспечнай кампаніяй, бо заставацца з малым адной было яшчэ больш страшна.

Калі да скрыжавання засталося некалькі крокаў, дзеці сцішылі бег і, не згаворваючыся, пайшлі павольна, нібы крадучыся. Кожны ўсведамляў, што хутка адбудзецца сустрэча з невядомым і страшным. Калі яны перайшлі дарогу, Соня адчула, як моцна б'ецца яе сэрца, і ўзяла за руку Аліну.

І вось да дуба засталося ўсяго некалькі крокаў. Вова ішоў наперадзе, а дзяўчынкі з жахам чакалі, калі ж ён зазірне ў дупло.

Раптам хлопец адхіснуўся і закрычаў: «Чорт, Чорт!»

Дзяўчынкі з дзікім віскам стралой паляцелі назад, нават не памятаючы, ці глянуў смяльчак у тое дупло, ці яму ўсё падалося. Секунда — зашыпелі на дварозе шыны, акутваючы ўсё ў густы пясчаны дым. Пыл пачаў асядаць, пачулася абураная лаянка: «Каб на вас халера, дурні малалетнія, які чорт вас сюды пагнаў!» і Свецін плач. Яна ляжала недалёка ад машыны. Не, яе не збілі, яна проста ўпала перад самай машынай, а малады дзядзька, што быў за рулём, паспеў затармазіць. Сяброўкі пачалі яе супакойваць, падбег і Вова, які збіраўся дапамагчы Свеце падняцца.

— Пайшоў вон, псіх! — гыркнулі на яго Аліна і Паліна.

Крычаў і дзядзька-кіроўца. Яго крыкі хваляй паляцелі па вуліцы, і вось па чарзе з двароў выбеглі Свеціна мама, мама Паліны і Аліны, мама Соні. Мама Вовы супакойвала Стасіка, які вылез з каляскі і з плачам поўз па траве, імкнучыся ў бок дарогі. На выратаванне бег Вовін тата. І вельмі своечасова: мамы сварыліся з кіроўцам і адначасова спрабавалі адлупцаваць Вову, які ад страху наразаў кругі каля машыны.

— Адкуль такі шум? — з раз'юшанага Кароль-старэйшы ператварыўся ў лісліўца.

— Якога чорта яны кідаюцца пад колы! — дзядзька пырскаў слінай.

— А якога чорта вы не выконваеце правілы дарожнага руху і не прапускаеце пешаходаў у абазначаным месцы? — Вовін тата пальцам паказаў на знак «пешаходны пераход», усталяваны побач з аўтобусным прыпынкам. Затым ён дастаў са сваёй клятчатай кашулі пасведчанне. — Я думаю, вам лепш папрасіць прабачэння ў гэтых дзяўчат і ехаць на чатыры бакі, а не плаціць некалькі базавых велічынь.

— Прабачце! — дзядзька пачырванеў, потым пабялеў. Затым дастаў з багажніка нейкі пакунак і ўручыў Вовінаму тату. — Цукеркі.

Прабубнеўшы: «праклятае месца», ён націснуў на газ і з'ехаў.

— Прашу, — перадаў Кароль-старэйшы цукеркі Свеціной маме. — Каб хутчэй зажыло. І не крыўдуйце на малога, я прымяню да яго строгія адміністрацыйныя ўзысканні.

Жанчыны весела зарагаталі. Ім спадабаўся гэты чарнявы прыгажун. Зразумела было, у каго ўдаўся і Вова.

Па хатах малыя ішлі пад строгім бацькоўскім канвоем. Да вечара «ўзысканні» былі прымененыя да ўсіх. Дзеці ірвалі кроп, збіралі агуркі і маліну і не думалі пра небяспечныя забавы.

Але хутка небяспечная сітуацыя нагадала пра сябе. Калі на наступны дзень раніцай маці Соні выйшла на ганак, яна вельмі спужалася і заверашчала. На парозе дома сядзела чорная котка, якая, на дзіва, была абсалютна безэмацыйнай. Бацька, які прыбег на крык, хацеў адкінуць котку нагой, але яна злаўчылася і шуснула праз ногі ў хату. Усе дзверы былі адчынены і яна забегла ў залу ды схавалася пад канапу. «Кооооцік» — палезла яе даставаць Соня. Але котка злосна зашыпела і пачала адбівацца лапай.

— Божа ж мой! Што гэта за навала, — заплакала Соніна маці. — Учора гэта аварыя, а ўночы мне прыснілася, што наш дом абваліўся. А тут яшчэ гэтае чарноцце...

— Зноў тваё забабоны! — бацька ўскінуў рукі. — Котка, псік на вуліцу!

Нечакана котка спакойна вылезла з-пад канапы і патрусіла на двор, а дарослыя супакоіліся і заняліся сваімі справамі.

А Соню чакаў яшчэ адзін непрыемны сюрпрыз: яе «сакрэцік» пад дрэвам быў чамусьці разварушаны. Магчыма, гэта куры разгрэблі, а можа, і таямнічая котка. Соня заплакала ад расчаравання: ёй так хацелася, каб жаданне збылося, і пачала нанава рабіць хованку.

У гэты час у двор нечакана завітаў Вова.

— Гэй, малая, у мяне амністыя да вечара. Пайшлі нашу жылплошчу пакажу.

Увогуле «малой» не было дазволена выходзіць і яна прамаўчала.

— Гэта блізка, ты хутка вернешся, — супакоіў яе няпрошаны госць.

Соня азірнулася на бацькоў, якія шчыравалі на агародзе, і пайшла за Вовам. Дом яго бабулі быў праз адзін двор.

А каля дома Соня раптам убачыла тую самую котку, якая пяшчотна грэлася на сонцы, а ў яе пад бачком круцілася маленькае шэранькае кацяня. Стасік ў замызганых шортах спрабаваў схапіць яго.

— Гэта наша, яе завуць Соня. Жыла з намі ў горадзе, у кватэры, а тут ў яе з'явілася кацяня. І мама з татам вырашылі адвезці іх у вёску, каб ім было вальней, — расказаў Вова. — Хочаш, мы са Стасікам падорым табе коціка?

— Канешне ж!

Соня проста падскоквала, ідучы пасля вясёлых гульняў дадому, і натуральна, зусім забылася, што прайшло цэлых дзве гадзіны.

Мама сустракала яе каля дома. У слязах. І з мокрым рушніком у руках.

— Дзе ты лазіла?

— Мама, я знайшла Чарноцце! Яна пяшчотная і яе завуць Соня, як і мяне! І мне падораць коціка!

— Ніякіх катоў! Гэты чорт Вова цябе са свету зжыве! — зараўла маці.

— Хай ужо будзе той кот, наш жа прапаў даўно, — уступіўся бацька.

— Каб ты правалілася, — раззлавана ляснула маці ў паветры рушніком і рушыла ў бок прыбудовак.

У гэты момант пачуўся незразумелы грукат. Зямля і неба на хвіліну для Соні сапраўды пачарнелі.

Да яе зноў бегла маці.

Аказваецца, гэта нечакана адламаўся і з'ехаў кавалак сцёкавай трубы, які па невядомай траекторыі зваліўся Соні пад ногі. Бацька моўчкі прыбраў гэты кавалак.

Увечары да іх прыйшлі родзічы. Размаўлялі больш пра злашчасную трубу, а яшчэ ўспомнілі і «аварыю», і пра тое, што ў мінулым годзе Соня ледзь не ўтапілася і ў яе згубіўся крыжык. Цётка Воля прапаноўвала схадзіць да шаптухі за дзесяць кіламетраў. Але дзяўчынка закрычала, што да бабак-ёжак не пойдзе, і сям'я вырашыла проста купіць крыжык і свяціць яго. Яны ўтрох з'ездзілі ў горад, набылі крыжык. Сапраўды, пасля гэтага выпадку ў доме пацішэла, і гэта было так цудоўна!

Такі жаданы падарунак для Соні!

Дзяўчаты з вуліцы зноў сустракаліся за ранейшымі забавамі. Завітвалі да іх і браты Каралі. І хоць Вова, памятаючы сваю абмылку, не «правакаваў» больш на дзіўныя прыгоды, мамы дзяўчынак усё ж з насцярогай ставіліся да гэтага гарадскога сябрука.

Бліжэй пад верасень сям'я Каралёў з'ехала, забраўшы з сабой у горад сваю бабулю. Пад вечар, пасля іх ад'езду, у Соніным двары з'явілася Чарноцце са сваім шэранькім сыночкам. Гучна мяўкнуўшы, яны папрасіліся пажыць у новых гаспадароў.

Візітоўка аўтара

Кацярына Шчасная нарадзілася ў 1984 годзе ў Баранавічах. Прафесійна займаецца філалогіяй у Акадэміі навук. Часам піша журналісцкія артыкулы. Вершы і проза — занятак для душы. Тым не менш, публікацыі ў «Бярозцы», «Маладосці», «Тэкстах» ёсць. Імкнецца да дасканаласці ва ўсім. Любіць рух наперад і палёт фантазіі.

● **Практыкум**

Тры прыёмы празаіка

Дружа!

Я пішу раман у стылі фэнтэзі. Там будуць эльфы, хобіты, нуменорцы, а таксама некаторыя беларускія істоты (чуў пра бурсонікаў? Хутка пачуеш).

Распавесці трохі, як я пішу прозу?

Глядзі.

1. У маім рамане злодзеі «грымнуліся з коней, паклалі мяшок на зямлю, хлабыснулі рому» (у мяшку, дарэчы, галоўная гераіня). Можна было б напісаць проста — «саскочылі з коней» і «выпілі рому». Было б амаль тое самае па сэнсе, але дзеясловы «грымнуцца» і «хлабыснуць» перадаюць, апроч асноўнага сэнсу, як гэта было зроблена: энергічна, гучна і неахайна.

Мараль: падбірай найбольш выразныя сінонімы.

2. Крыху раней я апісваю тых самых злодзеяў. Спачатку яны ў мяне з'яўляюцца пад покрывам цемры. І я іх тады дакладна не апісваю, бо іх у цемры не відаць! Затое даю шмат дыялогаў, якія акрэсліваюць характары. Апісваю іх ужо потым, калі свеціць сонца і відаць, як яны выглядаюць.

Мараль: апісанні павінны быць дарэчнымі.

3. У іншым месцы ў мяне адзін герой другому кажа: «У вас крыху тырчыць правы вус». З ягонай фразы можна зразумець, што другі герой вусаты, а першы — уважлівы да знешняга выгляду, таму нават калі я не напішу гэтага адкрытым тэкстам, вобразы ўсё адно намалююцца.

Мараль: часам можна апісаць і без апісання.

Яшчэ трэба распрацаваць сюжэт, прыдумаць свет, у якім дзейнічаюць героі, і трымаць інтрыгу, каб цікава чыталася. Але гэта ў мяне яшчэ пакуль не заўсёды атрымліваецца.

Калі нешта атрымаецца — пакажу табе.

Хатняе заданне:

Напішы маленькі твор і выкарыстай у ім гэтыя тры прыёмчыкі.

Віктар ЛУПАСІН

● **Люстэрка**

Аўтатрэнінг для падлеткаў

Дружа!

Я хацеў напісаць артыкул, як зарабляць грошы, але нешта заленаваўся, задэпрэсаваў і не напісаў. Прабач мяне, калі ласка!

Не крыўдуеш?

Ці ўсё ж-такі крыху ёсць?

Калі крыўдуеш, трымай артыкул Ганны Шыбут. Ён дапаможа нам з табой кіраваць сваімі эмоцыямі: мне не дэпрэсаваць, а табе — не крыўдаваць.

Дарэчы, у зарабліванні грошай гэта таксама дапаможа!

Віктар ЛУПАСІН

Як цяжка быць падлеткам! Часам здаецца, што ўвесь свет настроены супраць цябе. Ты сварышся з сябрамі, не знаходзіш паразумення з бацькамі, а ў школе трэба вучыць складаныя правілы і формулы, якія аніяк не хочуць заставацца ў тваёй галаве. Хочацца паказаць усім, што ты ўжо дастаткова разумны і самастойны чалавек, але дарослыя ўспрымаюць цябе як малое дзіця. Частыя канфліктныя сітуацыі і няўдачы выклікаюць стрэс. І як тут не быць пахмурым, напружаным і раздражнёным?

Хтосьці пачынае курыць, ужываць спіртныя напоі і наркатычныя рэчывы, сцвярджаючы, што толькі так можна расслабіцца. Але гэта яшчэ горш уплывае на малады арганізм. Таму, мой дружа, пазнаёмся з такім метадам рэлаксацыі, як аўтатрэнінг. Ён дапаможа зняць стомленасць, прагнаць гнеў і злобу, паверыць у свае сілы.

Аўтатрэнінг — гэта комплекс розных практыкаванняў, заснаваны на рэлаксацыі, самаўнушэнні і самавыхаванні. Практыкаванняў існуе вельмі шмат, але я раскажу пра самыя асноўныя для індывідуальных заняткаў.

Дзве хвіліны адпачынку

Мэта: магчымасць хутка адпачыць ад псіхалагічнай нагрузкі.

Зручна сядзь, пакладзі рукі на калені, прыхіліся да спінкі крэсла. Заплюшчы вочы. У думках адпраўляйся туды, дзе табе будзе добра. Магчыма, гэта звычнае для цябе месца, дзе ты любіш бываць і адпачываць. Можа, гэта месца тваёй мары. Пабудзь там. Уяўляй, што ты робіш нешта цікавае. Або нічога не рабі. Пабудзь у гэтым цудоўным месцы некаторы час. Наладзься на пазітыў. Крыху адпачыў? Цяпер з добрым настроем працягвай свой занятак.

Расслабленне

Мэта: магчымасць расслабіцца і адпачыць. Практыканне можа доўжыцца 15—30 хвілін.

Зручна ляг на ложак або канапу. Рукі пакладзі ўздоўж цела, ногі — прама. Заплюшчы вочы, расслаб усе мышцы, старайся ні пра што не думаць. Затым

паступова скіроўвай увагу на розныя ўчасткі цела (левая кісць рукі, правая ступня, сярэдняя частка спіны, левае калена і г. д.) і старайся яшчэ больш расслабляць іх. Калі ўсё цела будзе цалкам расслаблена, падумай пра тое, што ты моцны духам, смелы, разумны, прыгожы, здольны чалавек. Працягвай спіс кампліментаў сабе. Потым павольна паварушы кісцямі рук, ступнямі, марудна пацягніся і расплюшчы вочы. Скажы сабе, што ты бадзёры і гатовы да новых дзеянняў.

Дыханне

Мэта: паменшыць трывожнасць, выйсці са стрэсавай сітуацыі.

Сядзь, заплюшчы вочы і расслабся. Скіруй увагу на сваё дыханне. Удых-выдах, удых-выдах. Не спрабуй змяніць яго натуральны ход, проста старайся не выходзіць з расслаблення. Запомні, як ты дыхаеш у стане спакою, зафіксуй малюнак свайго дыхання. Вельмі важна запомніць рытм дыхання, каб пасля ў любой сітуацыі можна было супакоіцца пры яго дапамозе.

Крык

Мэта: разрадка пачуццяў гневу, злобы, крыўды і г. д.

Гэтае практыкаванне лепш выконваць на прыродзе ці ў памяшканi без людзей. Набяры ў грудзі паветра і закрычы ва ўсю моц. Толькі загаддзя ўпэўніся, што цябе ніхто не чуе. Калі такой магчымасці няма, то можна крычаць прыкрыўшы твар падушкай. Паўтараць гэты працэс трэба некалькі разоў, пакуль не ўзнікне адчуванне спусташэння.

Недахоп гэтага практыкавання ў тым, што ў працэсе яго выканання можна ахрыпнуць, празмерна напружваючы галасавыя звязкі. Таму неабходна навучыцца крычаць не павярхнева, а з глыбіні лёгкіх.

Істэрыка

Мэта: зняць эмацыйнае напружанне.

Трэба легчы на ложак, канапу ці на любую іншую мяккую паверхню, на цвёрдай гэта выконваць не варта. Сэнс практыкавання ў тым, што трэба ўявіць сябе дзіцём, якое б'ецца ў істэрыцы. Можна калаціць рукамі і нагамі аб ложак, адначасова пры гэтым крычаць. Рабіць гэта трэба столькі часу, колькі хочацца. Потым варта некалькі хвілін ціха паляжаць і адпачыць. Гэтае практыкаванне дае вялізнае палягчэнне. Толькі яго трэба выконваць у адзіноце, каб не пужаць людзей.

Да пабачэння, страх!

Мэта: пазбавіцца ад сваіх страхаў.

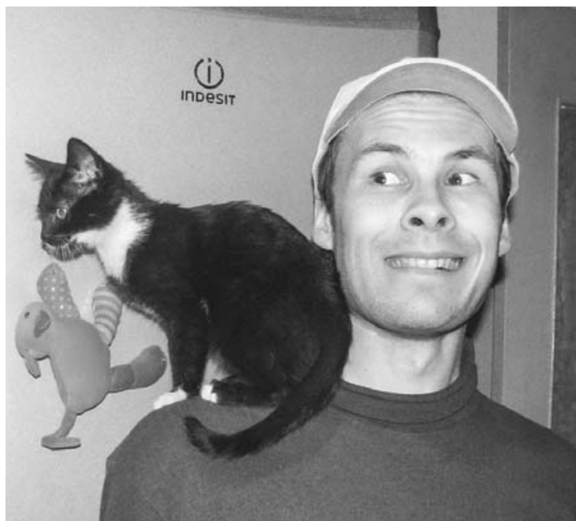
Вазьмі белы аркуш і аловак. Затым уяві тое, чаго ты баішся. Намалюй гэта. Пасля зрабі малюнак пацешным і пасмейся з яго. Выкажы яму ўсё, што пра яго думаеш. А пасля разарві і выкінь у сметніцу. Або другі варыянт. Напішы ў адну калонку ўсе свае страхі, а ў калонку насупраць — словы, якія знішчаюць гэтыя жахі. Напрыклад, цемра — святло, няўдача — поспех, павукі — матылькі і г. д. Тут ужо як твая фантазія спрацуе. І пасля, калі табе раптам стане страшна, узгадвай словы, якія запісаў у другую калонку, уяўляй іх, табе стане лягчэй.

Цяпер ты ведаеш, як можна расслабіцца ці выйсці са стрэсавай сітуацыі. І запомні, што дапамагаць сабе, у першую чаргу, трэба самому.

Ганна ШЫБУТ

● **Бел. літ.**

Пра шыпшыну і Чарнобыль

Добрых твораў у паэта Уладзіміра Дубоўкі шмат. Але своеасаблівай візітоўкай стаў верш «О Беларусь, мая шыпшына...». Чаму менавіта ён? Напэўна таму, што астатнія альбо маюць больш асабісты, «камерны» характар, альбо разлічаны на больш падрыхтаванага чытача. Многія з іх напоўнены ўскладненымі метафарамі, тонкімі алегорыямі, іранічнымі іншасказаннямі (так званай эзопавай мовай), часам — нязвыклай для сучаснага чытача лексікай. «...У душы паэта чорт зламае карак», — прызнаваўся ў адным з вершаў Уладзімір Дубоўка. А «...Мая шыпшына...» гучыць вельмі ўзнёсла і ўрачыста, амаль як патрыятычны гімн.

Сёння гэты верш успрымаюць як прароцкі. Нехта бачыць у ім прадказанне Чарнобыльскай катастрофы, нехта — крыніцу для абгрунтавання дзяржаўнай сімволікі. Але паэт, здаецца, нічога прарочыць не збіраўся. Шыпшына ў яго — адзін з улюбёных вобразаў. Паглядзім жа іншыя вершы Дубоўкі. «А ты, мая шыпшына, дзюбіш дзіды, — ці шыгаллём аздобіцьме трапы? / Шалёны подых — / вобмацкам ідзі ты... / Сумысля далані свае прабіў» («Пакуль», 1924). Альбо: «Жыццё маё — ці васілёк, ці ружа: / вялізманая кветка дыядэмай. / Твае пялёсткі лёс у свет цярушыць: / адзін... другі... І так — як след за следам» («Трыпціх», 1926). Ці: «Раскалыхайся, шыпшына, голлейкам, / не развітайся, шыпшына, з сонейкам. / Расцерушы пялёсткі навокала. / Шчасце? — / Бывае і сінявокае» («Наля», 1925). А яшчэ: «На дзікім каменні, на дзікім і жорсткім, / шыпшына не звяла, пасцеле цвяцістасць. / І з гэнай цвяцістасці, з гэных пялёсткаў / паўстане спрадвечная існасць», «Пазлятаюць пялёсткі з шыпшыны — / ў дзіды ўпартасць кладзе яна. / Ах вы, сцежкі роднай краіны, / пасля восені — будзе вясна! » («Плач навальніцы», 1926).

А вось і вобраз чарнобыля-палыну: «Помста йдзе. / Галасіла поле. / Галасілі стрэхі. / Галасіў чарнобыль на памежку» («Плач навальніцы»), «А вецер разносіць і смутак, і дым, / і зерне віюх палыновых» («Наля»). Часам, як і ў вядомым праграмным вершы, вобразы шыпшыны і чарнобыля сутыкаюцца разам: «Часіна ды з сокам рабіны, / качаеш мяне ў чорнабыллі. / На дзіды, на востры шыпшыннік / ці сэрца, ці дух мой узбілі» («Часіна ды з сокам рабіны», 1925), «А ў каліне, ў шыпшынніку дзікім / начавалі і сонца і росы. / А ў пялёстках — без меры, без ліку — / з сокам шчасце суздром разлілося/.../Палыны пасівелі на ўзгорку, / а ў далінах — пялёсткі ад кветак./ Мо затым і прыемна і горка, / калі скрозь распрыгоршчаць іх ветры?» («Палыны пасівелі на ўзгорку», 1925). Нават у высылцы Дубоўка хацеў напісаць

паэму «Над хвалямі шыпшынавых пялёстак». Не напісаў. Няволя не спрыяе творчай працы. Выбачайце за вялікую колькасць цытат, хацелася паказаць, наколькі часты і арганічны вобраз шыпшыны ў паэзіі Дубоўкі. Што ж ён сімвалізуе? Відавочна, актыўны жыццёвы пачатак, самыя пазітыўныя спадзяванні, у нейкім сэнсе адлюстраванне лірычнага «я» паэта, якое ў вершы «О Беларусь, мая шыпшына...» зліваецца з вобразам роднай краіны ў адно цэлае («Пялёсткамі тваімі стану...»). І хоць шыпшына, як і ўсе іншыя кветкі, мае ўласцівасць адцвітаць, сузіранне яе абляцелых пялёсткаў можа прынесці прыемныя імгненні. Чарнобыль жа (горкі палын) — увасабленне жыццёвай горычы і смутку, усяго, што прыгнятае неўтаймаваную душу паэта.

У Дубоўкі шмат раслінных вобразаў (ды нават само яго прозвішча гучыць «парасліннаму»!) — усе ў невялічкім артыкуле і не пералічыш. Напрыклад, назву «Пялёсткі» ў яго маюць і адзін з раздзелаў кнігі «Наля» (1927), і верш (1958), і кніга апавяданняў-успамінаў (1973)! Прароцтва ж атрымалася выпадкова — так, як гэта часта бывае ў паэзіі.

А цяпер пару слоў пра іншы вобраз. Спачатку «Камуны Свету» ў вершы не было, а было «Імкнешся праз імкненне свету». У тым, як Дубоўка перарабіў радок, некаторыя бачаць рэвeранс у адрас камуністычнай партыі. Але гэта не зусім так. Камуна Свету — хутчэй утапічны ідэал Дубоўкі, які меў мала агульнага з тым, што рабілі бальшавікі. Калі ж паэт усвядоміў згубнасць іх палітыкі, ён ужо ў наступным годзе напісаў іншы верш — «На ўшанаванне новага падзелу беларускай зямлі» («За ўсе краі, за ўсе народы свету...»), у якім выказаў усё, што думае пра акупанцкую палітыку бальшавікоў. І атрымаў за гэта турму і высылку, якая зацягнулася на 27 гадоў.

Пасля гэтых доўгіх і суровых выпрабаванняў паэт вырашыў болей не рызыкаваць і нават некаторыя старыя вершы істотна перарабіў. Вось як загучаў знаёмы ўсім верш у 1958 годзе: «О Беларусь, лясная ружа, / зялёны ліст, чырвоны цвет! / Да камунізма крокам мужным / ты пракладаеш вечны след» і г. д. Проста горка і сумна чытаць: арганічныя і непасрэдныя вобразы ператварыліся ў гучныя штампы. Даследчык жыцця і творчасці паэта Зміцер Давідоўскі піша, што пад націскам некаторых пільных крытыкаў Дубоўка напісаў і яшчэ адзін верш, у якім слова «шыпшына» было заменена на «айчына», і вось пад гэты вобраз аўтару давялося падагнаць і ўвесь астатні змест. Увогуле, было б варта сабраць і параўнаць усе магчымыя варыянты верша, думаю, нас чакае шмат цікавых назіранняў!

Урэшце, ёсць у верша яшчэ адна загадка. Загадка... аўтарства. У аўтабіяграфіі пісьменніка Міколы Целеша чытаем: «Вершы я пісаў ад пятнаццаці год, але нікому іх не паказваў, нават тым дзяўчатам, якім былі прысвечаны. Толькі адзін верш "О, Беларусь, мая шыпшына" адважыўся аднесці ў рэд[акцыю] "Звязды", але не будучы пэўным, што ён дастаткова ўдалы, папрасіў рэдакцыю аддаць яго на кансультацыю Ул. Дубоўку, вершы якога я любіў, і калі ён нойдзе што-небудзь у ім паправіць, хай надрукуе яго пад сваім імем. Так і было зроблена — верш з'явіўся ў святочным нумары 1-га мая за подпісам Дубоўкі». Вось такое сенсацыйнае прызнанне! Але нашыя даследчыкі хутка раскусілі Целеша. Па-першае, надрукаваны ён быў не ў «Звяздзе», а ў часопісе «Маладыя араты». Па-другое, напісаны быў 3 мая 1925 года, значыць, у першамайскі нумар ніяк не патрапіў бы. Па-трэцяе, Уладзімір Дубоўка жыў у Маскве, толькі часам наведваючы Беларусь, і аддаваць яму верш «на кансультацыю» было б справай не зусім зручнай: электроннай пошты ж тады не было! Па-чацвёртае, неяк не зусім праўдападобна выглядае: ужо даволі вядомы паэт, аўтар некалькіх кніг, запазычвае — хай нават па ўзаемнай згодзе — верш пачаткоўца і друкуе пад сваім прозвішчам. Ва Уладзіміра Дубоўкі нават ёсць артыкул пад назвай «Пра з'яўленне аднаго верша», які развейвае ўсе сумневы: ды ён, ён напісаў! Уладзімір Дубоўка!

Віктар ЖЫБУЛЬ